Di sản tâm linh Potala: Điểm giao thoa giữa đức tin - trí tuệ và sự huyền bí

ISSN: 2734-9195 09:53 23/06/2026

Potala không chỉ thuộc về Tây Tạng, mà thuộc về toàn thể nhân loại như một bài học lớn về việc làm thế nào để xây dựng một thế giới không chỉ bằng gạch đá, mà bằng niềm tin và tình thương.

Trong hệ thống địa lý tâm linh của **Phật giáo Tây Tạng**, Lhasa không chỉ được xem là trung tâm hành chính mà còn là trái tim của vùng đất "nóc nhà thế giới".

Tại tâm điểm trái tim - cung điện Potala đứng sừng sững như một trục vũ trụ (Axis Mundi), nơi kết nối cõi nhân gian với miền tịnh độ huyền bí. Potala không đơn thuần là một công trình kiến trúc, một pháo đài hay cung điện hoàng gia mà là một thực thể sống, một "Mạn-đà-la" bằng đá và vàng ròng, nơi hội tụ những tinh hoa triết học, nghệ thuật và thực hành tâm linh của vùng văn hóa Himalaya.

Đặt chân tới Potala là sự tương tác giữa vật chất và phi vật chất, giữa **lịch sử** và siêu hình học, nơi mà từng viên đá granite cũng mang theo lời kinh và từng bức

bích họa đều là một bài giảng về sự giác ngộ.

Nằm kiêu hãnh trên đồi Hồng, nơi được coi là đạo Tràng của đức Quán Thế Âm Bồ Tát giữa Hi Mã Lạp Sơn. Cấu trúc phân tầng của Potala không phải là ngẫu nhiên, nó thể hiện chủ đích của tư duy tôn giáo Tây Tạng về sự tồn tại. Hai khối chính là Cung điện Trắng (White Palace) và Cung điện Đỏ (Red Palace), Potala đại diện cho sự thống nhất giữa hai phương diện của một nhà lãnh đạo tinh thần - người điều hành thế tục và bậc thầy tâm linh.

Cung điện Trắng, với sắc màu tượng trưng cho sự thuần khiết và **trí tuệ**, là không gian của các hoạt động hành chính, ngoại giao và đời sống thường nhật. Trong tư duy Phật giáo, đây là biểu hiện của "phương tiện thiện xảo" (Upaya), việc sử dụng các cấu trúc thế gian để dẫn dắt chúng sinh. Ngược lại, Cung điện Đỏ là tâm điểm của sự siêu việt. Sắc đỏ rực rỡ không chỉ biểu thị quyền uy mà còn là màu của sự thiền định thâm sâu, nơi các bảo tháp chứa nhục thân của các đời **Đạt Lai Lạt Ma** được an vị.

Việc đặt các bảo tháp tại trung tâm Cung điện Đỏ là một tuyên ngôn **tôn giáo** mạnh mẽ về sự Vô thường. Theo giáo lý Phật giáo, cái chết không phải là dấu chấm hết mà là sự tiếp nối. Những bảo tháp này không phải là nơi thờ cúng cái chết, mà là nơi tôn vinh sự hiện diện trường tồn của các bậc Bồ Tát. Sự vững

chãi của Potala trước những biến động lịch sử và khắc nghiệt của thời tiết cao nguyên chính là hình ảnh ẩn dụ cho sức mạnh của **giáo pháp**, thứ có thể đứng vững trước dòng chảy bào mòn của thời gian.

Nếu kiến trúc là phần "xác" của Potala, thì những người hành hương chính là "hồn" của nơi này. Nghiên cứu tôn giáo tại Potala không thể bỏ qua hiện tượng "Tam bộ nhất bái" (đi ba bước, lạy một lạy), một hành vi tâm linh biểu trưng cho sự buông bỏ bản ngã.

Đối với người Tạng, chuyến đi đến Potala không phải là du lịch, mà là một cuộc hành trình "hướng nội". Khi một tín đồ thực hiện nghi thức lạy rạp mình trên con đường đất đá, họ đang thực hiện một quá trình chuyển hóa thân thể thành khí cụ của đức tin. Việc trán chạm đất là biểu tượng của sự khuất phục cái "Tôi" (cái tôi vị kỷ) trước sự vĩ đại của thực tại vũ trụ.

Con đường đi nhiễu (kora) quanh chân cung điện Potala tạo nên một vòng tròn năng lượng. Trong hành vi đi bộ đều đặn cùng với việc xoay kinh luân, người hành hương đang tham gia vào một hình thức thiền hành. Kinh luân - với những cuộn kinh bên trong khi được xoay, được tin là phát tán năng lượng từ bi ra không gian. Hành động này xóa nhòa ranh giới giữa cá nhân và vũ trụ. Người hành hương không chỉ cầu nguyện cho bản thân; lời nguyện của họ thường bao trùm lấy "chúng sinh", một khái niệm trung tâm trong Phật giáo Đại thừa.

Tại Potala, đức tin không phải là thứ có thể lập luận bằng tri thức thuần túy, mà là thứ được trải nghiệm qua sự chịu đựng thân xác và sự an lạc của tâm hồn. Sự đối lập giữa vẻ ngoài khắc khổ, bụi bặm của người hành hương và sự lộng lẫy, tráng lệ của cung điện tạo nên một sự cộng hưởng tâm linh mãnh liệt. Đó là sự gặp gỡ giữa cái hữu hạn của con người và cái vô hạn của phật pháp.

Potala còn được xem là một "thư viện sống" về văn hóa Himalaya. Sự pha trộn giữa các trường phái nghệ thuật Tây Tạng, Ấn Độ và Hán tạo nên một không gian văn hóa đa tầng. Những bức bích họa (thangka) và tượng thờ không chỉ có giá trị thẩm mỹ mà còn là các phương tiện giáo dục thị giác (visual pedagogy).

Trong môi trường mà đại đa số dân chúng truyền thống không biết chữ, nghệ thuật tại Potala đóng vai trò truyền tải các bộ kinh điển phức tạp. Một người nông dân nhìn vào bức tranh tường có thể hiểu được các câu chuyện về tiền kiếp (Jataka) của đức Phật, về hành trình giác ngộ của các bậc thầy. Đây là cách Phật giáo Tây Tạng "vật chất hóa" giáo lý, giúp nó trở nên dễ tiếp cận và gần gũi.

Ngoài ra, âm thanh và mùi hương tại Potala là một phần không thể tách rời của thực hành tôn giáo. Tiếng trầm hương cháy chậm, mùi dầu bơ yak đặc trưng kết hợp với tiếng tụng kinh trầm mặc tạo ra một "môi trường thiền định" (Meditative Environment). Khi bước vào không gian này, các giác quan của hành giả được hướng vào bên trong, cắt đứt các tác động nhiễu loạn của thế giới bên ngoài. Đây là minh chứng cho sự tinh tế trong việc thiết kế không gian thờ tự của người Tây Tạng: họ biến nơi ở của các vị lãnh đạo thành một cõi Tịnh độ tại thế, nơi mà ngay cả không khí cũng mang hơi thở của thiền định.

Các bảo tháp trong Cung điện Đỏ là nơi lưu giữ nhục thân, nhưng đồng thời là biểu tượng cho sự hiện diện tâm linh không bao giờ mất đi. Mặc dù các vị Đạt Lai Lạt Ma có thể rời bỏ thân xác vật lý, sự gia trì của họ vẫn tỏa ra từ các bảo tháp. Điều này giúp Potala tránh được cái nhìn về một "viện bảo tàng" chết. Thay vào đó, nó vẫn là một thực thể đang sống, nơi mà các nghi lễ vẫn được cử hành hàng ngày.

Sự kiên trì trong việc duy trì các nghi lễ tại Potala, bất chấp những biến động chính trị và xã hội qua các thế kỷ, là một minh chứng cho sức mạnh của sự thực hành. Phật giáo tại đây không bị đóng khung trong các bản văn cổ mà được duy trì thông qua các hoạt động hàng ngày của tăng đoàn và tín đồ. Sự "đang là" của Potala chính là bằng chứng mạnh mẽ nhất cho sự sống sót của một nền văn hóa tâm linh.

Potala không chỉ là một di tích lịch sử hay một kỳ quan kiến trúc. Nó là biểu tượng của một hệ sinh thái tôn giáo nơi mà sự giác ngộ được thực hành thông qua kiến trúc, nghệ thuật và hành động. Potala là "trục xoay" của Lhasa, nhưng cũng là trục xoay của đức tin đối với hàng triệu người Tây Tạng.

Potala đứng đó, không chỉ như một ngọn núi vàng giữa tầng không, mà như một lời nhắc nhở vĩnh hằng về khả năng siêu việt của con người. Đó là khả năng chuyển hóa những khối đá lạnh lẽo thành những thánh địa ấm nóng lòng từ bi, chuyển hóa những kiếp người hữu hạn thành những hành trình hướng tới sự giác ngộ vĩnh cửu.

Bởi vậy, Potala không chỉ thuộc về Tây Tạng, mà thuộc về toàn thể nhân loại như một bài học lớn về việc làm thế nào để xây dựng một thế giới không chỉ bằng gạch đá, mà bằng niềm tin và tình thương. Trong thế giới hiện đại đầy ồn ào và biến động, sự tồn tại lặng lẽ nhưng uy nghiêm của Potala vẫn tiếp tục là một ngọn hải đăng tâm linh, dẫn dắt con người tìm về với giá trị cốt lõi nhất của bản thể của sự tỉnh thức và lòng từ bi vô tận.

Bài và ảnh: **Cát Khánh**